

**TELEVİZYON HABERLERİNDE ŞİDDET, MÜSTEHCENLİK VE BİR TAMPON
MEKANİZMA OLARAK DİNİ DEĞERLER**

***VIOLENCE AND OBSCENITY IN TELEVISION NEWS AND RELIGIOUS VALUES AS A
BUFFER DEVICE***

Ayşe ŞALLI

Din Sosyolojisi Doktoru, Eğitim Uzmanı, aysesalli@gmail.com Ankara/Türkiye

ÖZ

Bireyin ömrü boyunca devam eden sosyalleşme sürecinde ‘sosyalleşme ajanları’ olarak ifade edilen unsurlar arasında kitle iletişim araçları da yerini almış, sürecin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Televizyon, 1980’li yıllardan bu yana bunların en etkili ve en yaygın olarak yerini almıştır. Televizyonun bu kadar yaygınlaşması ile birlikte televizyon programlarının içeriğine dair tartışmalar geniş bir şekilde ele alınmıştır. Özellikle şiddet ve müstehcen içerikli programların toplum üzerindeki etkileri üzerinde durulmuş, çeşitli teori ve yaklaşımlar geliştirilmiştir. Söz konusu tartışmalar, şiddet ve müstehcen içerikli programların sosyal ve bireysel olarak tehdit unsuru olduğu ve tedbirler alınması gerektiğine odaklanmıştır. Toplumun gündelik hayatta sıradanlaştırarak bütün aile fertlerinin bir arada olduğu ortamlarda seyredilen akşam ana haber bültenleri içerdiği şiddet ve müstehcen unsurlarla toplum bireyleri için büyük bir tehlike arz etmektedir. Bu çalışmada da, televizyon akşam ana haber bültenlerinden alınan haber örneklerini kullanmak suretiyle ‘Örnek Olay’ araştırma yöntemi esas alınarak bu tehlikeye dikkat çekilmektedir. Bireyleri dini konularda bilgilendirme amacıyla hizmet veren Diyanet İşleri Başkanlığı’nın temsil ettiği dini gelenek içerisinde yer alan birtakım değerler üzerinde durulmaktadır. Bu değerler çerçevesinde yapılacak çalışmaların söz konusu tehlike için tedbir niteliğinde olabileceği önerilmektedir. Söz konusu önerilerde bu değerler, ilk kez Mübaccel Kıray tarafından Türkiye’de sosyoloji literatüründe kullanılan ‘Tampon Mekanizma’ söylemi çerçevesinde ele alınmaktadır.

Anahtar kelimeler: Televizyon haberleri, şiddet, müstehcenlik, dini değerler, sosyal değişme.

ABSTRACT

We’re living in a social milieu, which is surrounded all around by the mass media. These media take part in this lifelong continuing socialization process as called as ‘socialization agents’. They became inseparable part of this process. Since the early 1980s television rank among as the most influential and widespread one. Together with becoming so widespread of television, a broad debate went around on the content of television programs. Especially it has been emphasized about the influence on the society of the television programs with content of obscenity and violence, within this frame it has been developed miscellaneous theories and approaches. These debates have focused on the programs with content of obscenity and violence that they are individual and social threats and it should take measures. It is a great danger for the society’s members with the violence and obscene elements contained in evening main news bulletins which are watched in an environment where society is ordinary in daily life and all family members are together. In this study, we have point out to this danger, by using news samples taking from the evening news bulletins base on ‘case study’ methods. We put emphasis on some values which is a part of the religious tradition, that represents by the Presidency of Religious Affairs that has given service to inform persons over religious issues. We suggest that such studies, performed in this frame of values, could a measure against danger in question. These values are treated by the frame of ‘buffer mechanism’ which is used first by Mubaccel Kıray in Turkish sociological literature.

Keywords: Television news, violence, obscenity, religious values, social change.

1. GİRİŞ

İnsan, sosyal bir varlıktır. İnsanın ailesi içerisinde başlayan sosyalleşme süreci, hayatın her safhasında biraz daha genişleyerek büyümeye devam etmektedir. Günümüzde kitle iletişim araçları ve medya organlarının farklı şekillerde sosyal çevrenin ayrılmaz bir parçası haline gelmekte ve bireyin sosyo-psikolojik boyutuna nüfuz etmektedir. Özellikle evlerimizin en merkezi noktalarında bulunan ve günün büyük bir bölümünde açık olan televizyon, sunmuş olduğu bilgiler, değerler ve örneklerle bireylerin değer, tutum ve davranışlarına yön verebilmekte, olumsuz unsurların meşrulaştırılmasına, benimsenmesine ve davranışa dönüştürülmesine sebep olabilmektedir.

Televizyon yayınlarında kullanılan ‘akıllı işaretler’, bireylerin televizyonu daha kontrollü ve bilinçli olarak kullanmalarına katkı sağlamaktadır. Ancak toplumdaki, haber bültenlerinin genel kitleye hitap ettiği algısı haberlere konu olan şiddet ve müstehcenlik içeren olayların ciddiyetini, barındırdığı tehlike ve tehditleri perdelemektedir.

1980’li yılların sonu 90’lı yılların başlarında televizyondaki şiddet ve cinsellik içeren yayınların toplum, bireyler, çocuklar ve mevcut kültür üzerindeki etkileri konusunda pek çok çalışma yapılmış, alınması gereken tedbirler ve öneriler geliştirilmiştir. Ancak televizyon haberlerinde karşılaşılan şiddet ve müstehcenliğe dair yapılan çalışmalar sınırlıdır. Televizyon haberlerinin genel izleyici kitlesine hitap ettiğine dair toplumsal algı, haber bültenlerinde karşılaşılan şiddet ve müstehcenliğe ilişkin farkındalığın oluşmasını engellemektedir. Bu durum, haber bültenlerinin içeriğine dair toplumsal ve bireysel tehlikelerin, tehditlerin, tedbir ve önerilerin ehemmiyeti noktasında dikkate değerdir.

Bu makalede Türkiye’de televizyon haber bültenlerinde yer alan şiddet içerikli haberlerin niteliği, bu haberlerin bireysel ve toplumsal etkileri üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda televizyon ana haber bültenlerinden alınan haber örneklerine yer verilerek ‘Örnek Olay İncelemesi çalışması’ (Neuman, 2016:61-62) kapsamında analitik bir değerlendirme (Kümbetoğlu, 2008:152,154) yapılmaktadır. Yorumlama ve analize tabi tutulacak ‘Örnek Olay’lar şiddet ve müstehcenlik içeren en fazla veriye ulaşma amacı (Kümbetoğlu,2008:97) göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Haberlerin belirlenmesi sırasında arşiv kayıtları kullanılmıştır. Söz konusu durumun yaygınlığına vurgu yapmak amacıyla televizyon ana haber bültenlerinden alınan örneklerin yanı sıra gazete haberlerinden alınan örneklerle de yer verilmektedir. Haber örnekleri, haber kamera kayıtları (Kümbetoğlu, 2008:45)ndan elde edilen görüntü ve ifadeler doğrudan alıntı (Kümbetoğlu, 2008:45) yapılarak bunların analiz edilmesi suretiyle değerlendirilmiştir. Söz konusu değerlendirmede haber örneklerinde yer alan şiddet ve müstehcen içeriğin nasıl ön planda tutularak en ince detayına kadar seyirciyi aktarıldığı vurgulanmaktadır.

Kültürün ayrılmaz bir parçası olan din ve içerdiği değerler sistemi bireyler için güdüleyici, sınırlandırıcı ve oto-kontrol sağlama işlevlerine sahiptir. Özellikle Türkiye’de Diyanet İşleri Başkanlığı’nın temsil ettiği dini gelenek, Türkiye’de dini hayatın biçimlenmesinde etkin bir role sahiptir. Bu makalede dinin ve Diyanet İşleri Başkanlığı’nın bu rolü vurgulanmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı’nın din hizmetleri, eğitim hizmetleri ve sosyal projeleri çerçevesinde yer verdiği dini değerlerin haber bültenlerinde karşılaşılan şiddet ve müstehcen içerikli yayınlar için geliştirilen tedbir ve önerileri destekleyici bir işlev görebileceği önerilmektedir. Bu bağlamda Diyanet İşleri Başkanlığı’nın din hizmetleri, eğitim hizmetleri ve basın yayın alanında ele aldığı değerlerden bazıları bir tür koruyucu ‘tampon mekanizma’¹ olarak ele alınarak değerlendirilmektedir.

2. SOSYALLEŞME SÜRECİ VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Ailede başlayan sosyalleşme, her geçen gün genişleyen sosyal çevre ile bireyin ömrünün sonuna kadar devam eden bir dönüşüm ve değişim sürecidir. Bu süreçte etkili olan bütün unsurlar sosyolojide ‘sosyalizasyon ajanları’ olarak tanımlanmaktadır. Bunlardan ön planda olanlar aile, arkadaşlar, meslektaşlar, öğretmenler, okullar, dini kurumlar ve medyadır. Sosyalizasyon ajanları, bireyin kişiliğini, ilgilerini, zevklerini, duygularını, tutum ve değerlerini, davranışlarını etkileyebilmektedir (Newman, 2013:64). Bu durum yeni roller ve deneyimlerle bireyde meydana gelen tutum, değer ve davranış değişikliklerini ifade eden ‘yeniden sosyalleşme’ süreci içindeki yetişkin birey için de geçerlidir (Tezcan, 2016:113). Bu süreçte etkin bir role sahip olan kitle iletişim araçlarından gazete ve televizyonlar, Türkiye’de 1970’li yılların ortalarından itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır. 1977-1978 yılları arasında Ankara’nın köylerinde yapılan bir araştırmaya göre araştırmanın yapıldığı köylerden birine ilk televizyon 1971 yılında devlet tarafından köy

¹ ‘Tampon Mekanizma’ söylemi Mübcecel Kiray tarafından kullanılan çerçevede kullanılmaktadır. Buna göre ‘Tampon Mekanizma’ sosyal değişimin buhransız geçmesini sağlayan, sosyal yapının çeşitli yönlerini birbirine bağlayan, değişim süreci içerisinde sonradan ortaya çıkan kurumlar, ilişkiler, değerler ve fonksiyonları ifade eden bir kavramdır. Bkz. Mübcecel Belik Kiray, *Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, (Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı,1964), s. 6-7.

muhtarlığına verilmiş, ilk yıl köydeki 5-6 kişi evine televizyon almış ve bundan sonra birkaç yıl içerisinde bütün köye yayılmıştır (Aziz, 1982:74). Ancak o dönem için bu durum Türkiye ortalamasını yansıtmamaktadır. Çünkü o dönemde Türkiye'nin yaklaşık olarak sadece yarısına televizyon yayını ulaşmaktadır. (Aziz, 1982:88) Çeşitlenen özel televizyonların yayın hayatlarına başlamaları ile birlikte yaygınlaşma süreci hızlanmış, hangi ekonomik statüde olursa olsun her hanede bir televizyon bulunmaya başlamış, zamanla bir hanede birden fazla televizyonun bulunduğu noktalara ulaşmıştır.

Kitle iletişim araçları, güçleri ve etkiledikleri toplumsal bütünü büyüklüğü bakımından rakipsizdir (Gerbner, 2005:81). İnternet ve cep telefonlarının en yaygın kitle iletişim araçları haline geldiği günümüzde televizyonun etkinlik ve yaygınlığı devam etmektedir. Çünkü televizyonlar hala evlerin en çok kullanılan ve aile bireylerinin bir araya gelerek zaman geçirdiği alanlarında yer almaktadır. Evin merkezinde bulunan televizyon günün büyük bölümünde açık durumdadır.

Hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelen televizyon, aile ve okul gibi kurumlar kadar etkin bir sosyalleşme aracına dönüşmüştür. Hayatının ilk yıllarından itibaren televizyonla karşılaşan birey, televizyon programlarındaki içerikten etkilenmekte ve zamanla televizyon tarafından aktarılan unsurların taşıyıcısı haline gelmektedir (Taylan, 2011:27). Bu anlamda televizyonu, bir toplumun kültürünü belirleyen dikkate değer unsurlardan biri olarak değerlendirmek mümkündür.

3. TELEVİZYON HABERLERİNDE KAR (REYTING) KAYGISI VE SONUÇLARI

Televizyonda yer alan bütün programlar izleyicinin ilgisini ve zamanını elde etmek için mücadele etmekte, izleyiciyi bir tür "beni seyret, beni seyret" bombardımanına tutmaktadır. (Postman & Powers, 1992:11; Schiller, 1993:36). Tek amaç, televizyon yayınlarının hazırlanmasında emeği geçen herkesin daha kolay şekilde daha çok parayı kazanması için söz konusu yayınları daha çok kişiye izlettirebilmektir (Postman & Powers, 1992:12).

Televizyonculuğun daha önceki dönemlerinde kâr endişesi bakımından farklı bir yapıya sahip olan televizyon haber bültenleri ve yapılan çeşitli yorumlarla haber bültenlerinden farklılaşan haber programları da zaman içerisinde aynı noktaya gelmiştir (Postman & Powers, 1992:101).

Haber bültenlerinde de her şeyin üzerine çıkan kâr kaygısı, haber yayın ekibini toplum bireyleri için önemli ve ilginç olanın ne olduğu sorusundan hareketle "haber"i tanımlayarak haber bültenlerini oluşturmaya yönelmektedir (Postman & Powers, 1992:20). Çünkü bir konunun habere değer olmasının temel ölçütü olağandışılık-sıradışılıktır. Bu ölçü, 1880 yılında New York Sun'dan John Bogart tarafından "Köpek insanı ısırsa haber değildir, insan köpeği ısırsa haberdir" şeklinde tanımlanmıştır (Akt. Uğurlu & Öztürk, 2006:28).

Türkiye'de özel televizyon kanallarının kurulmasıyla birlikte televizyon haberleri de magazinelleşen bir içerik kazanmaya başlamıştır. Artık televizyon haberleri de eğlence dünyasının bir parçası ve bireyin hoş vakit geçirme aracı haline gelmiştir (Ergül, 2000:187). Gerek devlet televizyonu gerekse özel televizyonlar tarafından bu doğrultuda hazırlanan haberlere bakıldığında zaman karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Haberler önemli ve dikkate değer bir şeylerin yayınlanacağı, dikkatlerin yönelmesi gerektiği izlenimi veren çarpıcı bir jenerikle başlar (Poyraz, 2002:119). Ardından bir tanrıça edası ile sunucu ekranda belirir. Bütün eksik ve kusurlarından arındırılmış görünümü sağlanabilmek için ışıklandırma ve yayın teknolojisi ile kozmetik dünyasının bütün imkanları seferber edilmiştir (Postman & Powers, 1992:33). Çünkü izleyicinin beğenisinin kazanılması esastır ve sunucu bu anlamda kilit rol oynamaktadır (Postman & Powers, 1992:32). Bu kilit rolün verimliliğini artırmak amacıyla sunucu bir tür 'cinsel istismar' aracına dahi dönüştürülebilmektedir (Postman & Powers, 1992:29). Günümüzde artık devlet televizyonlarında da sıkça karşılaştığımız "müstehcenlik" kategorisinde değerlendirilebilecek olan görüntülerle sunucu haberlerin ilk cümlelerini program masasının önünde ayakta durarak telaffuz eder. Üzerindeki oldukça kısa mini eteği ve beden ölçüleriyle bir tür güzellik mitini fısıldamaktadır. Haberin ilk cümlelerinin ardından araya giren küçük bir jenerik eşliğinde ayakta olan sunucu mini eteğinin arka yırtmacı ve yüksek topuklu ayakkabılarının bütün 'zarafetiyle' izleyiciyi sürükleyerek, yayını oldukça 'cazip' hale getirerek masasına geçer. Yayın boyunca aynı işlevi artık çoğu zaman kapatılmadan gelişi güzel duran, her an açılacakmış izlenimi veren gömlek yakaları yerine getirir.

Beğeni, merak ve heyecan uyandıracağı varsayılarak derlenen haberler, alışılmadık, ilgi çekici görüntüler, (Postman & Powers, 1992:27) jenerikler ve müziklerin de eşlik ettiği drammatizasyonlar eşliğinde ard arda servis edilmeye başlanır. Her şey izleyicinin kanal değiştirmemesi ve daha çok izleyici toplayabilmek içindir (Postman & Powers, 1992:36-37). Asıl izleyiciye ulaştırılması istenen şey reklamlardır. Haberler ise bir tür

“dolgu” malzemesinden ibarettir ve izleyiciyi ekran karşısında aynı kanalda tutma aracıdır (Postman & Powers, 1992:28). Bu amaçla haberlerde, düşünce sınırlarını zorlayan şiddet, cinsel sapkınlıklar, siyasilerin yapmış oldukları gaf ve hatalar gibi pek çok kültürel tabuyu araç olarak kullanma zorunluluğu hissedilmektedir (Postman & Powers, 1992:120). Özellikle o gün sunulan bültenin en olağan dışı haberi, program aralarında ilgi çekici jeneriklerle hatırlatılarak ilgi ve izleme sürekli hale getirilmeye çalışılmaktadır. Habere konu olan insanların çaresizlik anları, üzüntü ve acılarını en derinden hissettikleri anlar, trafik kazalarında, şehit haberlerinde fotoğraf ve video kayıtlarıyla ölümsüzleştirilmekte müzikler ve sunucunun sunumuyla dramatize edilerek bir tür ajitasyona dönüştürülmektedir.

Sürecin bütününe bakıldığı zaman dramatik yönü vurgulanarak haberler adı altında hiçbir habere rastlanmadan saatlerce süren haber bültenlerini izlemenin oldukça normalleştiği görülmektedir (Poyraz, 2002:8). Çünkü gerçeklik dramatik unsurlar ve müzik eşliğinde yeniden kurgulanarak dönüştürülmekte ve ortaya eğlence kültürünün bir parçası olarak nitelendirilebilecek olan bir tablo çıkmaktadır (Poyraz, 2002:25). Özellikle şiddet içerikli haberler, en ince ayrıntısı ile detaylandırılarak bir tür yemek tarifini andırırçasına tasvir edilmekte, hem olayın yaşandığı süreç hem de yargı süreci öykülenmektedir. Öyküleme sırasında olayın geçtiği yere veya şahıslara ait görüntüler servis edilmekte, bazen bu görüntülerde bir tür duyarlılık göstergesi olarak küçük karartılar kullanılmakta böylece kurgu daha heyecanlı hale getirilmektedir. Bazen haberlere konu olan şahısların yüzlerini kapatmaya çalıştıkları, hızlıca uzaklaştırılmaya çalışıldığı anlarda görüntüler alınmakta, adrenalin düzeyi artırılmaktadır. İlerleyen günlerde süreç takip edilmekte, olay tekrar tekrar detaylı şekilde anlatılarak yargı süreci hakkında izleyiciler bilgilendirilmekte, böylece haberlerin bir tür dizi formatına dönüşmesi sağlanmaktadır.

4. ŞİDDET VE MÜSTEHCEN İÇERİKLİ TELEVİZYON HABER ÖRNEKLERİ

Haberlerdeki şiddet ve müstehcen içeriğin boyutlarını, farklı dünya görüşleri ve bakış açılarının temsilcisi olan televizyon kanallarının akşam ana haber bültenlerinden alınan iki adet haber örneği (Neuman, 2016:62) gözler önüne sermektedir:

Aşağıdaki haber örneğinde genellikle aile bireylerinin bir arada olduğu, beraber vakit geçirdikleri sırada televizyon seyrettikleri saatlerde yayınlanan ana haber bülteninde sunulan haberin nasıl en ince detaylara kadar izleyiciye aktarıldığını bariz bir şekilde görmek mümkündür:

9 aylık hamile Suriyeli kadın ve 10 aylık bebeğinin 2 kişi tarafından katledildiğine ilişkin habere, 7 Temmuz 2016 tarihli akşam ana haber bültenlerinde geniş bir şekilde yer verilmiştir. Show TV'nin 07 Temmuz 2016 tarihli akşam ana haber bülteninde (<https://www.youtube.com/watch?v=03XWyl7YtuM>) söz konusu habere bayan spiker tarafından dikkat ve bütün ilgiyi kendi üzerinde toplayan şu ifadelerle başlanmaktadır:

‘Sakarya’ dan gelen haber Türkiye’nin kanını dondurdu. İki canı, insanlıktan çıkmış iki yaratık 9 aylık hamile bir kadının evini bastı. Ormana kaçırdıkları hamile kadına da kucakındaki 10 aylık yavrusuna da acımadı. İşte dokuz aylık hamile kadını ve 10 aylık bebeğini öldüren caniler.’

Ardından sanıkların adliyeye sevk ediliş görüntüleri eşliğinde haberin farklı bir seslendirmeye sunulduğu bölüm başlıyor ve habere ‘Adliyeye sevk edilen canavarları öfkeli kalabalık linç etmek istedi, idam sözleri yükseldi.’ İfadeleri ile devam edilmektedir. Ardından öfkeli ve zanlıları linç etmek isteyen kalabalığın idam isteyen ifadelerinin yer aldığı görüntüler sunulmaktadır.

Maktullere ve evlerine ait görüntülerin de eşlik ettiği formatta devam eden haberde, ‘Türkiye’nin yüreğini donduran vahşetin haberi akşam saatlerinde geldi. Doğum için sadece bir günü kalan hamile kadın 10 aylık bebeğiyle birlikte kaçırılmıştı. Tavuk kesim fabrikasında çalışan koca gece vardiyasından dönünce evin kapısının kırık olduğunu gördü. Polise gidip kayıp ihbarı verdi. Polise işyerinde bir tartışma yaşadığını söyledi. Tartıştığı kişiler de mesaiden erken çıkmıştı. Bu bilgiler üzerine güvenlik güçleri Birol Karacan ve Cemal Bay’ı gözaltına aldı. Kapı komşusu katiller suçlarını itiraf etti. İki canı o tartışma yüzünden 2 canı vahşice katlettiklerini söyledi.’ İfadelerine yer verilirken sanıkların fotoğrafları da ekranlara gelmektedir.

Haberde ‘ekipler olay yerine gittiklerinde korkunç manzarayla karşılaştı. Cinsel saldırıya uğramış kadın da karnında taşıdığı bebeği de, 10 aylık evladı da hayatta değildi.’ İfadeleri ile eş zamanlı olarak jandarma ekipleri ve vatandaşların da yer aldığı olay inceleme video görüntüleri sunulmaktadır. Ardından maktulün eşinin video kayıtları eşliğinde şu ifadelere yer verilmektedir: ‘O gün hamile eşini doğum için hastaneye götürmek, ikinci evladını kucakına almak için saatler sayan Suriyeli kocanın dünyası başına yıkıldı. Acı haberle fenalaşan baba hastaneye kaldırıldı. Sivil toplum kuruluşları da o babaya destek verdi.’

Tekrar katil zanlarının adliyeye getirilme anına ait video görüntülerine yer verilen haber ‘Suçlarını itiraf eden Birol Karacan evli ve 2 çocuk babasıydı, Cemal Bay da Bekardı, emniyetteki sorgularının ardından geniş güvenlik önlemleri altında adliyeye getirildi.’ şeklinde devam etmektedir. Haberin devamında ‘Katillerin getirildiği haberini alan öfkeli kalabalık adliye önünde toplandı, demir kapıyı açmaya çalıştı. Canileri linç etmek isteyen kalabalığa polis ve jandarma ekipleri jopla müdahale etti. Havaya uyarı ateşi açtı. O anda kalabalığın içinden bir kişi öfkeli kalabalığın saldırısına uğradı. Kim olduğu öğrenilemeyen o kişiyi polis kalabalığın elinden zor aldı. Bölgeye çevik kuvvet ve özel hareket ekipleri sevk edildi. Gerginlik her geçen saniye biraz daha tırmandı. Kaynarca kaymakamlığına vekalet eden Söğütlü kaymakamı Esengül Korkmaz Çiçekli de kalabalığı sakinleştirmeye çalıştı.’ Şeklindeki ifadelerle yer verilirken jandarma ekiplerinin bina çatıları üzerinde uyarı atış yaptıkları ve Kaynarca Kaymakamının adliyeye önünde toplanan kalabalığı sakinleştirmeye çalıştığı ana ait görüntüler de sunulmaktadır.

Tekrar maktullerin fotoğraflarının yer aldığı görüntüler eşliğinde yer verilen ‘Nöbetçi mahkemeye sevk edilen Birol Karacan ve Cemal Bay tutuklandı. Otopsi için İstanbul’a getirilen anne ve bebeğinin cansız bedeni de Suriye’nin İdlid kentinde toprağa verilecek.’ İfadelerle haberin görsel unsurlarla desteklenen bölümü sona ermektedir. Son olarak haber spikerinin ‘Evet inşallah bu caniler hak ettikleri cezayı alır ve biz o haberi de sunarız inşallah.’ Sözleri ile haber bülteninde bu haber örneğine ait bölüm sona ermektedir.

Kanal 7 Televizyonu 1 Aralık 2017 tarihli ‘Haber Saati’ başlıklı akşam ana haber bülteninde yer verilen haberlerden bir tanesi (<http://www.izle7.com/kanal7/izle-21366-haber-saati-1-aralik-2017.html>) sunucunun ‘Adana’da boşanma aşamasındaki çiftin kavgası kanlı bitti. Bu kez öldürülen koca oldu.’ İfadeleri ile başlamaktadır. Haberin görüntüler eşliğinde devam eden bölümünde ‘Cinayetin adresi Adana’nın Çukurova ilçesi. Bu kez kurban boşanma aşamasındaki erkekti.’ ifadelerinin hemen ardından katil zanlısı bayanın yüzünü kapatarak kameralardan uzaklaşmaya çalıştığı ve habercilerin bu sırada ‘Hanım Efendi neden öldürdünüz eşinizi?’ sorusunu yönelttiği anlar ekranlara geliyor. Olayın gerçekleştiği binanın bulunduğu sokaktan görüntüler eşliğinde ‘Seviner çifti bir süredir ayrı yaşıyordu. 41 yaşındaki Nuh Seviner eşi Tuğba Seviner’in evine gitti ve tartışma çıktı.’ ifadeleri yer alırken, mahalle sakinleri ile yapılan röportaj kayıtlarındaki ‘Olay tam olarak nasıl başladı? Sorusuna bina sakinlerinden olduğu iddia edilen bir bayanın ‘Bilmiyoruz, bir anda bir bağırış çağırış kendimizi böyle bir olayın içinde bulduk’ sözlerine yer verilmektedir.

Haberin olayın gözlerinin önünde gerçekleşmişçesine anlatılarak devam eden kısmında ‘Kavgaya dönüşen tartışmaya Tuğba Seviner’in arkadaşları Ali Kavran ve Özer Altınoğlu da karıştı. Kavganın sırasında Uğur Seviner bıçaklandı. Boğazına ve vücuduna aldığı bıçak darbeleriyle yere yığıldı.’ ifadelerinin ardından tekrar bina sakinlerine dönülerek ‘Çok kan kaybediyor muydu? Sorusuna alınan ‘Fazla kan kaybı vardı’ cevabına ilişkin kayıtlar yayına girmektedir. Haberin devamında ‘Kan kaybeden adam ambulansla hastaneye kaldırıldı. Ancak kurtarılamadı.’ şeklindeki ifadelerle yer verilirken bu kez yüzünü kapatarak polis eşliğinde götürülmeye çalışılan şahsa ‘Tuğba hanımla sevgili olduğunuz söyleniyor doğru mu?’ sorusunun yöneltildiği görüntülere yer verilmektedir. Haber, ‘Şüphelilerden Özer Altınoğlu’nun Nuh Seviner’in arkadaşı olduğu kavgayı ayırmaya çalıştığı belirlendi. Tuğba Seviner ve Ali Kavran gözaltına alındı. Polis cinayeti kimin işlediğini araştırıyor.’ ifadeleri ile sona ermektedir.

Televizyon kanallarının ana haber bültenlerinin pek çoğunda bu tür haber örneklerine rastlamak mümkündür. Aynı haber örnekleri kitle iletişim aracı olarak Televizyon kanallarına eşlik eden gazetelerde de bolca yer almaktadır. Olayın ciddiyet ve önemini gözler önüne sermesi bakımından ‘örnek olay incelemesi’ (Kümbetoğlu, 2008:62) bağlamında aşağıda yer verilen gazete haber örnekleri dikkate değerdir:

Hürriyet Gazetesinin 05 Mayıs 2016 tarihli haberlerinden birinde yengesiyle yasak aşk yaşayan ve ağabeyini öldürmüş olan bir kardeş konu edilmektedir. Habere göre olay 26 yıl önce gerçekleşmiştir. Fotoromanlaştırılan haberde, cinayetin Avustralya’dan gelen bir ihbarla aydınlatıldığı, 1990 yılında eşi ve erkek kardeşi arasında ilişki olduğuna ilişkin dedikoduların ardından maktulün ortadan kaybolduğunun ihbarda vurgulandığı belirtilmektedir.

Haberde ayrıca Cinayet Büro Amirliği Dedektiflerinin yapmış olduğu incelemelerde maktulün Sami Ekmekçi olduğu, Eşi Safiye Ekmekçi’nin şimdi 45 yaşında olduğu, eşi ortadan kaybolduktan 4 yıl sonra boşanma davası açtığı, katil zanlısı olan Ali Ekmekçi’nin de ‘Ağabeyim yengeme sürekli şiddet uygulardı. Aralarında şiddetli geçimsizlik vardı’ şeklinde ifade verdiği gibi detaylara da yer verilmektedir. Ali Ekmekçi’nin duruşmalar sırasında ağabeyinin kimseyle görüşmek istemediğini, duruşmalara gelmek istemediğini söylemesi üzerine yengesi Safiye Demirci ile dikkatleri üzerine çektiği haberde belirtilmektedir.

Haberde cinayetin aydınlatılması ve duruşmada yer verilen ifadeler olmak üzere bütün detaylara yer verilmiş olması dikkat çekicidir.

Haber metnine bakıldığı zaman detaylandırma ve bütün çıplaklığı ile yayınlama konusunda hiçbir sınır tanınmadığı görülmektedir: “Geçen Salı günü Cinayet Büro Amirliği ekipleri, Konya’da yaşayan fırıncı Ali Ekmekçi, İstanbul’da bir barda çalışan 3 çocuk annesi Safiye Demirci ile olayla ilişkisi olduğu öne sürülen, o dönem 14, şimdi 40 yaşında olan kardeşi Şani Demirci’yi gözaltına aldı. İfadesinde kardeşini öldürdüğünü itiraf eden Ali Ekmekçi şunları anlattı: ‘İyi ki beni yakaladınız. Yıllardır üzerimdeki yükü aldınız. Ben askerdayken ağabeyim evlenmiş bana da düğün fotoğrafını gönderdiler. Ağabeyim çirkin bir adamdı. ‘Bu güzel kızla nasıl evlendi’ diye düşündüm. Yengem çok güzeldi, fotoğrafında onu çok beğendim. Askerden dönünce yengem Safiye ile aramda yakınlaşma oldu. Bir süre sonra ilişkiye girmeye başladık. Yengesinin sürekli kendisine ‘Ben bu adamı çekmek istemiyorum’ diye yakındığını kaydeden Ali Ekmekçi şöyle devam etti: “Bir gün bana ‘Ben senin kadının olmak istiyorum. Ağabeyini ortadan kaldıralım’ dedi. Birlikte plan yaptık. Safiye olay gecesi evin kapısını açık bıraktı. Kapının arkasına da bir sopa koydu. Eve girdim sopayı alıp yattığı odaya gittim. Ağabeyim uyandı. Bana bakıp ‘ne oluyor’ dedi. Ben de elimdeki sopayla kafasına vurmaya başladım. Ölene kadar kafasına sopa vurdum. Ardından battaniyeye sarıp bir kenara koyduk. Ertesi gece gidip cesedi at arabasına yükledik. Safiye’nin kardeşi Şani Demirci de yanımdaydı. Köye uzak bir su kuyusuna cesedi attık. Gözaltına alınan Safiye Demirci ise, ‘Ali ile ilişkim vardı. Eski eşimi öldürmek için plan yaptık. Ali bana çok aşıkta. Ama ben ona o kadar da aşık değildim. Olaydan sonra pişman oldum. Uzun yıllar kimselere anlatamadım’ diye ifade verdi. Cesedi kuyuya atmalarına yardım ettiği öne sürülen Safiye Demirci’nin erkek kardeşi Şani Demirci ise ifadesinde şunları anlattı: “Ben 13- 14 yaşlarındaydım. Ali ağabey askerden geldiğinde birlikte fırında çalışıyorduk. O dönemlerde ablam bizim yanımıza gelip ‘Sami beni hep dövüyor’ derdi. Bir süre sonra ablamları Ali’nin ilişkisi olduğunu öğrendim. Ablamları Ali’nin ‘Sami’yi artık öldürelim’ dediklerini duydum. Bir gün işten Ali ile çıktık eve geldik. Işıklar birkaç kez yanıp söndü. Ali bunu görünce içeri girdi. Ben de arkasından eve girdim. Kapının yanındaki sopayı alarak eniştem Sami’nin kafasına vurmaya başladı. Ben kanı görünce yan odaya kaçtım. Girdiğim odada 1 yaşındaki yeğenim ağlıyordu. Ben de onunla ağlamaya başladım. Odaya tekrar gittiğimde Ali çamaşır ipiyle eniştemin boğazına iki düğüm attı. Ablamları birbirlerine bakıp güldüler. O gece Ali’nin babasının evinde kaldık. Ertesi gece eve dönüp cesedi at arabasına yükledik. Sonra götürüp bir su kuyusuna attık.” Şiddet ve müstehcenliğin bütün detayları ile ele alındığı bu ifadeler aynı zamanda bireysel haklar ve birey mahremiyetinin ihlal edilmesi ile özel hayatın ifşa edilmesini de içermektedir.

Haberin devam eden bölümünde habere konu olan bireylerin cinayet sonrası hayatlarına ilişkin detaylara da yer verilmektedir: “Ali Ekmekçi’nin ağabeyini öldürdüktan sonra yengesi 1 çocuk annesi Safiye Demirci’ye ayrı bir ev tutup 1996 yılına kadar zaman zaman birlikte yaşadığı belirtildi. Ekmekçi’nin evlenmesinin ardından da, Safiye Demirci’nin 1996 yılında yeni bir evlilik yaparak İstanbul’a taşındığı ve bu evliliğinden de 2 çocuğu olduğu ortaya çıktı.”

Haber metninde olayla ilgili inceleme sürecinde gelinen son nokta hakkında yapılan bilgilendirme de okuyucunun merak ve ilgi ihtiyacını karşılamaya yönelik bir yaklaşımı akıllara getirmektedir: ‘Cinayet Büro Amirliği ekipleri sorguları yapılan şüpheliler, dün Çumra İlçesi Okçu Mahallesi Güvercinlik mevkinde su kuyusunun yerini gösterdi. Tarif edilen yerde iş makinesiyle yapılan çalışmada su kuyusuna ve kemiklere rastlanmadı. Su kuyusunun bölgeden geçen yüksek hızlı tren hattı güzergahında kaldığı öne sürülürken, kazı çalışmalarına ara verildi.’ (<http://www.hurriyet.com.tr/yengem-cok-guzel-geldi-bana-deyip-agabeyini-oldurmus-40099572>). Merak, ilgi ve sürükleyicilik eksenli devam eden haber, söz konusu olayın yetkili mercilerce yapılan incelenmesi ve çalışmalarının son aşaması hakkında dahi okuyucuyu bilgilendirmektedir.

Aynı habere ilişkin bilgiler benzer detaylar ve dramatizasyonlarla birlikte Türkiye Gazetesi’nin internet sitesinde 08.05.2016 tarihli olarak yer verilmiştir. (<http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yasam/367907.aspx>).

Yenişafak Gazetesi’nin 06 Mayıs 2017 tarihli haberinde Bursa’nın Osmangazi ilçesinde bir lise öğrencisinin arkadaşını silahla öldürerek intihar girişiminde bulunduğu belirtilmektedir. Olay öykülenirken “10. Sınıf öğrencisi H.C.(16) sabah erken saatlerde okula geldi. Aralarında problem olduğu öğrenilen N.A.’ya (16) yanında getirdiği silahla, diğer öğrencilerin gözleri önünde ateş edip intihar girişiminde bulundu. Kan gölüne dönen sınıfta büyük panik yaşayan arkadaşları durumu hemen öğretmenlere haber verirken, okula gelen 112 Acil Servis ekipleri N.A.’nın olay yerinde yaşamını yitirdiğini belirtti. Ağır yaralanan H.C. de Çekirge Devlet Hastanesi’ne kaldırılarak tedavi altına alındı. Olay nedeniyle okul 1 gün tatil edilirken, sınıfta iki adet boş kovan bulundu.” (<http://www.yenisafak.com/gundem/sinifinortasindacinayet-2653618>) şeklinde olayı bütün görşelliği ile tasvir edici ifadeler yer verilmektedir. Televizyon haber bültenlerinde karşılaşılan sürükleyiciliğin benzerine bu haber örneğinde de rastlanmaktadır.

Haber örneklerine bakıldığı zaman televizyon ve gazete haberlerinde kullanılan dil ve üslup birbirine çok benzemektedir. Gazetelerde karşılaşılan haberlerdeki şiddet ve müstehcen içerikli ifadeler televizyon kanallarının akşam ana haber bültenlerinde yer alan haberlerle bire bir örtüşmektedir. Ancak televizyon haberlerinde söz konusu öyküleme sırasında müzik, görüntü ve sunucunun sahne performansı ile da birleşince ortaya sürükleyici ve cazibesi yüksek bir yapı çıkmaktadır.

Bu haliyle haberler, bir tür eğlence biçimine dönüştürülmeye çalışılmaktadır (Postman & Powers, 1992:124). Bu eğlence biçimini ‘şiddet pornografisi’ olarak nitelendirmek mümkündür. Bu bağlamda “pornografi; belli bir mesafeden daha yakına gelmiş, üst üste yığılan, karşısındakine nefes aldirmayan, işlenemeyen, dönüştürülemeyen, başka bir anlam yüklenemeyen görselliktir.” <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/pazar/kahraman/2013/03/24/siddet-pornografisi>. (Erişim: 04.05.2017). Sinema ve dizilerin yanı sıra televizyon haberlerinde dahi şiddetin bu kadar yaygın bir şekilde sürekli sunulması, en ince ayrıntılarına kadar cazibesi artırılarak öykülenmesi bu nitelendirmeyi haklılaştırmaktadır. Böylece haber bültenleri insanlara şiddet içerikli haberlerle eğlenmeyi telkin etmekte, bir tür adrenalin tutkusuna dönüştürmektedir. Üstelik akşam ana haber bültenleri yayını sırasında ekranda beliren haber ihbar hattı numaraları ve günün 24 saatinde haber ve video gönderilebileceğine dair geçen alt bilgiler verilmektedir. Böylelikle seyirci, çevresinde olup bitenleri televizyon kanallarına aktarmaya teşvik edilerek haber oluşturma sürecinin bir parçası haline getirilmeye çalışılmaktadır.

Haber bültenlerinin başarısı adına, heyecan, duygu yoğunluğu ve eğlencenin esas alınması bu programlardaki şiddetin sınırının ne olacağı sorusunu akıllara getirmektedir. Bu nedenle şiddetin belli bir düzeyine alışma sağlanması halinde verim azalacak ve verimi artırma adına şiddetin dozajının da artırılması gerekecektir (Poyraz, 2002:57). Şiddet, bağımlılık yapan bir karaktere sahip olduğu (<http://www.sabah.com.tr/yazarlar/pazar/kahraman/2013/03/24/siddet-pornografisi>) için bu kaçınılmazdır. En korkutucu olanı ise bu sürecin nerede son bulacağı konusundaki belirsizliktir.

5. TELEVİZYONUN BİREYSEL VE TOPLUMSAL ETKİLERİ

Televizyon özellikle 70’li yılların sonu 80’li yılların başından itibaren Türkiye’de özel televizyon kanallarının da kurulmasıyla kitlesel olarak yaygınlık kazanmış ve sosyal hayatımızın bir parçası haline gelmiştir (Taylan, 2011: 27). Artık hangi ekonomik statüde olursa olsun bütün hanelerde mutlaka bir televizyon bulunmaktadır hatta bazılarında bu sayı birden çoktur.

Toplumun neredeyse bütün bireylerine ulaştığı günümüzde televizyon, doğduğu andan itibaren bireyin sosyal hayatına dahil olmakta ve ömrünün sonuna kadar ona eşlik etmektedir (Lewis, 2005: 345). Bu birliktelik bazen çok korkutucu boyutlara ulaşabilmektedir. HaberTürk TV’nin 03 Nisan 2017 tarihli haberine göre Ajans Press tarafından RTÜK verilerinin de değerlendirilmesiyle dünya genelinde yapılan televizyon izleme araştırmasına göre Türkiye günlük 330 dk. izleme oranıyla dünyadaki en çok televizyon izleyen ülke olmuştur <http://www.haberturk.tv/yasam/haber/1449084-turkiye-acik-ara-zirvede>). Bu, günde 13 saat anlamına geliyor.

Bireyin davranışları, kalıtsal dil, özel geçmiş birikimi (bellek, kişilik vs.) ve çevresiyle etkileşimine konu olan her türlü unsur (Maigret, 2012: 119)dan meydana gelmektedir. Hayatının ilk yıllarından itibaren bireyin sosyal çevresinin bir parçası olan ve son yapılan araştırmalara göre bireyi bu kadar uzun süre meşgul eden televizyon gibi medya organlarının bireyler üzerindeki muhtemel etkilerine ilişkin ciddi kaygılar oluşmuştur. Bu nedenle söz konusu etkiler ölçülmeye, incelenmeye çalışılmıştır. ‘Etki Araştırmaları’ adı verilen bu çalışmalar bazen ‘dağınık’ ve ‘uzun dönemli’ olan bir sürecin kısa dönemli bir araştırma ile incelenmesinin mümkün olmadığı şeklinde eleştirilmiştir (Lewis, 2005: 357; Tudor, 2005: 395, 404.) Özellikle ‘Etkiler’ araştırmaları sosyo-psikolojik boyutta sinemanın bireyleri nasıl etkilediği üzerinde durmuştur (Tudor, 2005: 396). ‘Etkiler’ araştırmalarına alternatif olarak ortaya çıkan diğer yaklaşım ‘Yetiştirme Çözümlemesi’dir. Bu yaklaşım ise özellikle televizyonun bireylere sunduğu değerler, imgeler ve mesajları merkez alarak bir tür kültürel devamlılık biçiminde televizyonun etkilerini incelemeye çalışılmaktadır (Tudor, 2005: 396). ‘Yetiştirme Çözümlemesi’ yaklaşımı çerçevesinde yapılan araştırmalar, bazı ülkelerde özellikle ABD’de bireylerin televizyon izleme süresi arttıkça dış dünyaya karşı korkak veya güvensiz bir tutuma sahip olma ihtimallerinin artacağını ortaya koymuştur (Lewis, 2005: 357). McLuhan, televizyonun duyulara hitap etmesinin yoğunluğu ve söz ile görüntünün bir arada olması nedeniyle daha uyarıcı ve kapsayıcı olduğunu belirterek onu bir tür ‘peygamber’ olarak nitelendirmektedir (Maigret, 2012: 131). Bu peygamberin öncülük ettiği bütünün, insan algısı üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu medya üzerine yapılan çalışmalarda merkezi bir problemdir (Stevenson, 2008: 200).

Diğer kitle iletişim araçları gibi televizyon da çift boyutlu bir yapıya sahiptir. Bu boyutlardan biri ekonomik olarak kâr getirici olmasıdır. Diğeri ise kültürel olması yani toplumsal anlam üretmesi, bir tür toplumsal bilinç oluşturmaktır (Hallin, 2005: 318).

Televizyon gibi kitle iletişim araçları 'Kitle Kültürü' veya 'Popüler Kültür' adı verilen kültürel doku üzerinde yapay bir etkiye sahiptir (Gerbner, 2005: 78). Bu yapay-suni etkinin kaynağı ise bireyleri edilgen tüketicilere indirgeyen, onları bir afyon gibi uyuşturarak eleştirme kabiliyetlerini ortadan kaldıran 'modern reklamcılık teknikleri'dir. Artık medya, Marx'ın bireyler için 'Afyon' olarak nitelendirdiği 'din' ile aynı fonksiyona sahiptir (Zipes, 2005: 229; Kellner, 2005: 237; Maigret, 2005: 89). Kitle iletişim araçlarının sahip olduğu bu yapaylık Theodor W. Adorno gibi eleştirmenler tarafından öylesine ön planda tutulmaktadır ki, bu araçların etkili olduğu kültürü ifade eden 'kitle kültürü' ifadesi yerine 'Kültür Endüstrisi' ifadesi kullanılmaktadır. Çünkü bu kültür, kendi olağan şartları içerisinde ortaya çıkmamaktadır. Bu anlamda bireyler Kültür Endüstrisinin birer nesnesidir (Adorno, 2005: 240-241).

Televizyon kanalları, izleyici kitlesini kendilerinin takipçisi haline getirme gayreti içerisinde (Schiller, 1993: 36). Çünkü onlar için varlıklarını devam ettirebilmenin yegane aracı reklamlardır. Reklamın muhatabı olan potansiyel bir kitleye sahip olmak bu anlamda olmazsa olmazdır. Reklamlar bütün yayınların aralarına sokuşturulmakta, çok ciddi ve önemli meseleler bile bu şekilde ciddiyetinden uzaklaşmaktadır. Haber çöplüğüne dönen kitle iletişim araçları, İnsanın dünyayı anlamlandırma çabasını daha zor ve içinden çıkılmaz hale getirerek bu anlamda bireyi sıkıntıya sokmaktadır (Schiller, 1993: 46). Kitle iletişim araçlarında haberlerin en kısa sürede kitlelere ulaştırılması esastır. Aksi halde haberler, ticari anlamda gelir kaynağı olma işlevini kaybetmektedir (Schiller, 1993:47). İşte bu sürat telaşı, gelişi güzel her şeyin habere dönüşmesine sebep olmakta ve haberler üzerinde bireyin daha sağ duyulu değerlendirmeler yapmasını engellemekte, bu konudaki hassasiyetlerin deforme olmasına sebep olmaktadır (Schiller, 1993: 48). İşte bu noktada olağandışı, dehşet verici olaylar dahi hayatın sıradan bir parçası, olağan bir unsur olarak algılanmaya başlamaktadır (Schiller, 1993: 46). Bu algılama biçimi, söz konusu olayların uygulanabilirliği ve normalleşmesi sürecine gebedir. Kitle iletişim araçlarında servis edilen şiddet içerikli haberler bu noktada bir değerlendirmeye tabi tutulacak olursa karşımıza çıkan tablo dehşete düşürücü olacaktır.

Özellikle aile bireylerinin en küçüğünden en büyüğüne hepsinin bir arada bulunduğu ortamlarda, en masum programlardan birisi olarak kabul edilerek hep beraber izlenen haber programları dikkatle değerlendirilmelidir. Bu değerlendirmede şaşırtıcı ve şiddet içeren unsurlara karşı çocukların daha savunmasız oldukları göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü çocuklar televizyon seyretme konusunda en istekli toplumsal grubu oluşturmaktadır (Postman & Powers, 1992:117). Tecavüzler, cinayetler, soygunlar vs. haberler, gerçeklikten uzaklaştırılmadan haber bültenleri şeklinde çocukların etrafını kuşatmıştır (Postman & Powers, 1992:119). Bizler konuşurken çocukların duymaması için bazı şeyleri alçak sesle, fısıltı halinde söyleriz veya onların anlayamayacakları kelimeler kullanırız. Televizyon ise her şeyi bütün çıplaklığı ile net, ışıltılı ve albenili bir şekilde sunar. Çocuklar bütün bunlara yetişkinlerle eş zamanlı olarak tanık olurlar (Postman & Powers, 1992: 119).

Televizyonda karşılaştıkları şiddet içerikli programlar çocukların şiddet duygularını uyarmakta ve onları saldırgan tutum ve davranışlara yöneltmektedir (Tezcan, 2016: 277). Amerikan Pediatri Akademisi yaptığı araştırmalarda, televizyondaki şiddetin bireylerin şiddete olan eğilimlerini ve uygulanabilirliğine dair pasif bir tepkiyi tetiklediği sonucuna varmıştır (Postman & Powers, 1992: 118). Ayrıca Pennsylvania Üniversitesi'nde George Gerbner ve arkadaşlarından oluşan grup tarafından yapılan çalışmaların sonuçları uzun süre televizyon seyredenlerin kendileri gibi uzun süre televizyon seyredenleri, daha az televizyon seyredenlerden daha tehlikeli olarak gördüklerini ortaya koymuştur (Postman & Powers, 1992: 26-27).

6. ŞİDDET VE MÜSTECEN İÇERİKLİ HABERLERİN TOPLUMSAL VE BİREYSEL ETKİLERİ

Sosyalleşme ve yeniden sosyalleşme sürecinin önemli bir unsuru haline gelen televizyon, bireyin beğenileri, istekleri, tutumları, davranışları gibi yaşam ve düşünme biçimini de etkilemektedir. Bu etkiler topluma çeşitli şekillerde yansımaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

6.1 Rol Model ve Davranış Alternatifi Oluşturma

Televizyon haber bültenlerinde yer alan şiddet içerikli haberler, özellikle daha savunmasız durumda olan çocuklarda (Postman & Powers, 1992:117). olmak üzere toplum bireyelerine yeni bir dünya sunmaktadır. Bireyler, daha önce hiç akıllarına gelmeyen, fikir ve deneyim olarak hafızalarında yeri olmayan bir dünyaya kapı aralamaktadır. Bu süreçte, P. Bourdieu'nun; toplumsal yapıyla toplumsal pratikler arasındaki bağı

meydana getiren edinilmiş düşünce, davranış ve beğeni kalıpları dizisini ifade etmek üzere kullandığı “Habitus” (Bourdieu, 1990: 72-73) söylemine karşılık gelen kolektif bütüne televizyonun sunduğu yeni unsurlar dahil olmaktadır. Bu yeni unsurlar karşılaşılan özel durumlarda bireyler için model, alternatif çözümler ve davranış biçimleri olarak değerlendirilebilmektedir. Hürriyet Gazetesi ve CNNTürk haber sitesinde yer verilen aşağıdaki haber, bu durumu bariz bir şekilde göstermektedir: (<http://www.hurriyet.com.tr/gazeden-gorup-soyguna-kalkistilar-40294550> (Hürriyet Gazetesi’nin 02 Aralık 2016 tarihli haberi); <http://www.cnnturk.com/turkiye/adanada-pttyi-soyanlar-boyle-yakalandi?page=1>).

“Merkez Yüreğir İlçesi’nde oturan Şahin Özpolat ile E.G. kafalarına çöp poşeti geçirip, bir arkadaşlarından aldıkları tabanca ile PTT şubesine soyguna geldi. İşyeri çalışanları Fatih Ergin ile Süheyla Alişir’i tehdit edip kasadaki 3 bin lirayı ve müşteri olarak bekleyen İsmail Gülek’in elindeki 370 lirayı alan Özpolat ile E.G. kaçtı. İhbar üzerine bölgede araştırma yapan polis, bir evin bahçesinde tabanca ve bere buldu. “

“Soygunculara ait olabileceğini düşünen polis, geri dönme ihtimali üzerine çevrede önlem alıp, beklemeye başladı. Kısa süre sonra Özpolat bahçeye gelip, tabanca ve bereyi alınca yakalandı.”

“E.G. de gözaltına alındı. Tutuklanan ve üzerlerinden bin 580 lira çıkan şüphelilerden Şahin Özpolat, ‘Arkadaşım ile iş kurmaya çalışıyorduk. Paraya ihtiyacımız vardı. Daha önceden böyle bir PTT soygunu haberini izlemiş, gazetelerde okumuştum. Planı kurduk, PTT’yi soyup kaldıracığımız parayla kendimize iş kuracaktık. Ama olmadı’ diye savunma yaptı.”

Yukarıdaki habere göre zor durumda kalan birey, televizyon haber bültenlerinde izlediği bir haberi referans olarak karşılaştığı problemi çözme çabası içerisine girmiştir. Böylece “Habitus”ün bir parçası olan olay, davranış olarak toplumdaki yerini almıştır. Reklamın iyisi kötüsü olmadığı bağlamında değerlendirilecek olursa haberlerde detaylandırılan durumun tanıtımı yapılmış, bu tanıtım da uygulanarak sosyal gerçeklik içerisinde görünürlük kazanmıştır.

Televizyon haberlerinde şiddete maruz kalan bireyde ani korku, saldırgan davranışlarda artış, şiddet karşısında duyarsızlaşma, kendini kurban olarak görme ve zamanla şiddeti kanıksama gibi etkiler de görülebilmektedir (Taylan, 2011: 42-44).

Bazen şiddet içerikli bir haberin, birkaç gün tekrar tekrar verilmesi ve bir drama biçiminde öykülenmesi aynı şiddet olayının gerçekleştirilmesi için bireyleri cesaretlendirebilmektedir. Kriminolojide, tekrar edilen suçun kanıksandığı, toplum bireyleri için caydırıcılık değil aksine güçlendirici bir etkiye sahip olduğu kabul edilmektedir (Sözen, 2005: 81). Bu durum da dikkate alınacak olursa şiddet içerikli haberlerdeki cinayet, tecavüz, saldırı gibi durumların birebir örnek alındığı ve tüm bunların toplum üzerinde bozucu bir etkiye sahip olduğu öngörülebilir (Hogg & Vaughan, 2014: 477).

6.2 Toplumsal ve İnsani Değerlerin Tahribi

Haber bültenlerinde yer verilen aile içi şiddete ilişkin haberler toplumun temeli olan aile kurumunu yıpratmakta, aile fertleri arasındaki ilişkilerin sınırlarını tahrip ederek alternatif davranış modelleri sunmaktadır. Böylece ortaya çıkan yeni aile içi iletişim biçimleri bireye yeni, ilk başlarda yadırgadığı ve zamanla sıradanlaştırdığı bir örüntü sunar. Bazen bu durum toplumda, evlenme oranlarının düşmesi ve boşanma oranlarının artması şeklinde karşımıza çıkabilmektedir.

İzleyicinin ilgi ve dikkatini kendi televizyon kanalında tutmak amacıyla bolca yer verilen şiddet içerikli haberler, toplumdaki bireylerin güven duygularını tahrip etmektedir. Böylece bireyin kendini güvende hissettiği sosyal alan her geçen gün daralmaktadır. Bu durum öyle noktalara ulaşabilmektedir ki, bireyler geç saatlerde belirli yerlerde bulunmaktan, üzerlerinde para taşımaktan korkarak tedirgin olmaktadır (Sözen, 2005: 81).

Ele alınan konularla haberler, toplum bireylerinin en özel durumlarını kamuya açık hale getirerek büyük bir mahremiyet ihlali gerçekleştirmektedir. Bu durum hem bireysel mahremiyeti zedelemekte hem de toplumsal ‘mahrem’ sınırlarını aşındırmaktadır. Bu anlamda mahrem tabular bu şekilde kullanılarak reyting için bir araç haline dönüştürülmektedir.

Reyting adına yayınlanan bazı haberler ‘iffet’, adalet, can ve mal emniyeti, insan onuru gibi değerlerin aşınmasına yol açabilmektedir. Çünkü haberlere konu olan olaylar, bütün detaylarıyla anlatılarak bu değerlere aykırı tutum ve davranışlar ön plana çıkarılmakta, bunlara dair tabular yıkılmaktadır.

6.3 Teşhir Etme ve İtibarsızlaştırma

Haber bültenlerinde, şiddet içerikli haberlere konu olan bireyler ister zanlı isterse mağdur olsun, çoğu zaman isimleri, yargılama sürecinin çeşitli aşamalarında çekilmiş fotoğraf ve videoları ile teşhir edilmektedir. Hangi suç olursa olsun, suç işleyen kimse teşhir edilmek istemez. Toplumda kötü bir şekilde lanse edilmek istemez. Haber videolarında karşılaştığımız habere konu olan bireylerin yüzlerini kapatmaya çalışmaları, habercilerden bir an evvel uzaklaşmaya çalışan hareket ve tavırları bunun bir göstergesidir.

Birey, suçlarının hem kapatılmasını hem de affedilmesini ister. Haber malzemesine dönüştürülme çabası ona psikolojik olarak zarar vermekte, bireysel hakları ihlal edilmektedir. Suç işleyen kimse, suçunu kimsenin bilmemesi halinde bireysel olarak vicdaniyla baş başadır. Bunun alenileştirilmesi halinde birey itibar kaybı yaşamaktadır. Haber bültenlerinde yaşanan olayların yargı süreçleri hakkında her zaman detaylı bilgilendirmeler bulunmaması nedeniyle “çamur at, izi kalsın” misali kişinin suçsuz bulunması halinde dahi itibarsızlık hali devam etmektedir. Suç işleyen kimsenin mahkeme ortamındaki görüntüleri televizyonda bir defa yayınlandıktan sonra hiçbir zaman hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır. Onun suçlu bulunup bulunmadığı dahi izleyicilerin dikkatinden kaçabilir. Artık bu kişi hem mahkemede hem de kamuoyu önünde teşhir edilmek suretiyle iki kez yargılanmıştır (Postman & Powers, 1992: 114). Böylece haber bültenlerinin adrenalin tutkusu şiddet içerikli haberin konusu olan zanlı ve mağdurun psikolojik olarak örselenmesine sebep olmaktadır.

7. ŞİDDET İÇERİKLİ HABERLERİN OLUMSUZ ETKİLERİNDEN BİREYLERİ KORUMAK İÇİN ALINAN TEDBİRLER VE TEDBİR ÖNERİLERİ

İzleyicilerin sıradan ve gündelik hayatın basit unsurlarından birisi olarak gördükleri televizyon haber bültenleri sabah veya akşam saatlerinde aile bireylerinin bir arada bulunduğu ortamlarda ve zamanlarda izlenilmektedir. Televizyonda, haber bültenlerinde dahi istismar edici şekilde yayınlanan şiddet ve müstehcen içerikli haberler çocukların gelişimi ve yetişkin bireylerin ‘yeniden sosyalleşme’ süreçleri açısından önemli ölçüde zararlıdır ve bu durum izleyiciye bir tür saldırı olarak da yorumlanabilir. Devlet televizyonlarında dahi haberler, gerek ele alınan haber örnekleri gerekse kullanılan dil ve öykülemelerle “müstehcenlik” ve “şiddet”in iç içe geçtiği bir yapı sergilemektedir. Televizyon haberlerinin başlangıcı sırasında hangi yaş grubuna uygun olduğuna dair ‘akıllı işaretler’ kullanılmamaktadır. Bu noktada 01’den 70’e toplum bireyleri ciddi bir tehditle karşı karşıyadır.

Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu’nda belirtilen temel ilkeler ve yayın esasları içerisinde “Genel ahlakın gereklerini, milli gelenekleri ve manevi değerleri gözetmek, Türk milli eğitiminin temel görüş, amaç ve ilkelerine uymak, toplumun beden ve ruh sağlığına zarar verecek hususlara yer vermemek, karamsarlık, umutsuzluk, kargaşa, dehşet, saldırganlık gibi olumsuz duygular uyandırmak ve telkin etmek amacıyla yönelik yayın yapmamak, kişilerin özel hayatlarına, şeref ve haysiyetlerine saygılı olmak ve dürüstlük anlayışına bağlı kalmak” (<https://www.rtuk.gov.tr/>) ifadelerine yer verilmektedir. Ancak diğer televizyon programlarında olduğu gibi haberlerde de bu ilke ve esaslar ihlal edilmektedir.

Çocuk ruh sağlığı hekimleri daha 90’lı yılların başlarında, iletişim kurumlarının televizyondaki şiddet içerikli eğlence veya haber programlarının çok dikkatli bir şekilde denetlenmesi, ölçünün çok titiz bir şekilde ayarlanması gerektiğine vurgu yapmıştır (RTÜK, 2006: 51). TRT doksanlı yılların sonlarına doğru televizyondaki şiddet içerikli programlara karşı çeşitli kampanya ve etkinlikler düzenlemiştir. Temmuz 1997-Temmuz 1999 tarihleri arasında düzenlenen “Ekranımızı şiddetten uzak turalım” kampanyasında “Dünyamızı kendi kendimize karartıyoruz”, “Ölümlerle şakalaşan bir kuşak yetiştirmemek için, ekranlarımızı şiddetten uzak turalım” sloganları ön plana çıkarılmıştır (RTÜK, 2000: 4, 58). Bu kapsamda klipler hazırlanmıştır. Bu kliplerden birinin sözleri: “Neler oluyor söyleyin bize/Kirleniyor ekranlar her an niye/Hep heyecan, hep merak diye diye/Düşünülmüyor çocuklar neden niye?/Ekranlarda her gün aynı hikaye/Fonda hep kan; hep feryat, hep ölüm./Haydi birlikte biz, biz olalım./Sen ben kol kola geleceğe koşalım/Nefreti silip sevgi saçalım/Şiddete hayır, ölümlere veda/Tüm ekranlarda kirliliğe veda/Yeter yeter yeter yeter.” (RTÜK, 2000: 58).

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından koruyucu simge sistemi adı altında geliştirilen ‘akıllı işaretler’ (<https://www.rtuk.gov.tr/>) televizyon programlarının hangi yaş grubuna uygun olduğunu belirterek izleyiciyi korumayı amaçlamaktadır. Ancak bu sistem televizyon haberlerinde uygulanmamaktadır. Televizyon haber bültenlerinin gelmiş olduğu noktadan dolayı koruyucu simge sistemi olarak kullanılan ‘akıllı işaretler’ haberlerde de kullanılmalıdır. Böylece aile bireylerinin, farklı yaş gruplarının bir arada olduğu bir ortamda izlenemeyeceğine ilişkin vurgu yapılmalıdır.

Yeterli mevzuat tedbirleri alınmış olmasına rağmen, gerek devlet televizyonları gerekse özel televizyonlarda denetim eksiklikleri bulunmaktadır. Mevzuata aykırı yayınlara caydırıcı cezalar verilmemektedir. Bu nedenle toplum bireylerini koruma işlevi tam olarak yerine getirilememektedir. Tedbirlerin alınabilmesi için yeterli denetimler yapılarak, caydırıcı cezalar verilmelidir. (Yener, 2000: 54).

Bu konuda medya sahipleri, yapımcı ve yöneticileri ve bütün medya çalışanları kendilerine düşen sorumluluğu yerine getirmelidirler (RTÜK, 2006: 55). Çünkü televizyon haberlerinin içerikleri onların kontrolünde ve bilinçli tercihleri doğrultusunda oluşturulmaktadır.

Anne babalar, çocukların televizyonla beraber oldukları zaman diliminde kontrolü elden bırakmamalı, bu sorumluluk konusunda bilinçlendirilmeli, çocuklarının gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek, onların şaşırmasına ve zarar görmesine sebep olabilecek yayınlara erişimi engellemelidirler (Junior, 2012: 32). Televizyon çocukla beraber seyredilmeli, çocuk için problem teşkil edecek durumlarda anne-baba tarafından yorumlar yapılarak söz konusu durum hakkında bakış açısı kazandırılmalıdır. Anne-babalar da sorumluluklarını yerine getirmeliler, ancak Türkiye’de eğitim düzeyinin yetersiz olduğu da göz önünde bulundurulacak olursa bütün sorumluluğun onlara bırakılması doğru bir tercih olmayacaktır.

Şiddet ve müstehcenlik içeren yayınlardan bireyleri korumanın en etkili yollarından biri eğitimidir. Eğitim görevlileri bu konuda duyarlı olmalı ve gereken katkıları sağlamalıdır (Yener, 2000: 55). Televizyon haberlerinde karşılaşılan olumsuzluklar, bunların çocuklar ve toplum bireyleri üzerindeki yıkıcı etkileri konusunda bireyler bilinçlendirilmelidir.

Kitle iletişim araçlarının fayda ve zararları hakkında bireyler bilgilendirilmeli, bilinçlendirilmeli. Bu bağlamda ‘medya okuryazarlığı’ öğretilmelidir (Şirin, 2002: 36).

8. ŞİDDET VE MÜSTEHCEN İÇERİKLİ HABERLERE KARŞI TAMPON BİR MEKANİZMA OLARAK DİNİ DEĞERLER

Önceki bölümde dile getirilen çözüm önerileri önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Ancak bireyin pasif konumda yer aldığı bir tedbirler sisteminin ihtiyacı tam olarak karşılaması mümkün olmayabilir. Bu tedbirlerin biraz daha güçlendirilmesi için bireyin tasavvur ve bilinç dünyasının aktif pozisyonundan istifade edilmelidir. Bireyin değer yargıları, beğenileri, tutum ve davranışları ‘yeniden sosyalleşme’ sürecinde maruz kaldığı ‘sosyalleşme ajanları’nın etkisine bağlı olarak tekrar tekrar yeniden üretilir. Kültürün temel unsurlarından biri olan din de, hayatın her aşamasında bu süreçte etkin rol almaktadır (Bkz. Şallı, 2014). Din, toplum normlarının düzenleyicisi olması durumunda bireyin kişiliğinin oluşumunda da oldukça önemli bir role sahiptir (Mardin, 2012: 88). Çünkü dindarlık denilen şey esas itibarıyla subjektif bir durumdur ve karşılığı ‘subjektif din’dir. Bu anlamda din, bir vicdan meselesi ve şahsi bir seçim işidir. Diğer boyutuyla din ise, objektif bir gerçekliktir ve toplumun bağlandığı inanç ve fiillerden oluşan bir sistemdir (Günay, 2000: 193-194). Birey, vicdanı ve şahsi tercihleri ile dinin toplumsal biçimine öznel bir şekilde dahil olmaktadır. Bireylerin meydana getirdiği dinin bu toplumsal biçimi, inanç ve fiillerden oluşan bir bütüne karşılık gelmektedir. Bu bütüne kaynaklık eden emir ve yasaklar idealleri ifade etmektedir. Toplumsal bir gerçeklik olarak din, bu ideallerin toplumda somutlaşmış biçimidir.

Birey ve toplum için vazgeçilmez bir unsur olan din; Türkiye toplumu ve İslam özelinde, toplumun tamamlayıcı unsurlarından biridir ve normatif bir karakteri de içermektedir (Mardin, 2012: 90). Bu anlamda İslam, içermiş olduğu inanç ve normlarla, ‘bir tür sosyal kontrol’ fonksiyonuna sahiptir (Günay, 2000: 415). Geertz tarafından yapılan ‘din’ tanımında olduğu gibi, İslam; “...insanlarda güçlü, kapsamlı ve uzun süreli ruh halleri ve güdüler oluşturur; bunu genel bir oluş düzeni hakkında kavramlar üreterek ve bu kavramlara öylesine bir gerçeklik giydirecek yapar ki, söz konusu ruh halleri ve güdüler yegâne gerçeklik olarak görülür. (https://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic152604.files/Week_4/Geertz_Religion_as_a_Cultural_System_.pdf : 90). Uzun süreli ruh halleri oluşturarak bunun yegâne gerçeklik olarak görünmesi nedeniyle din, sosyal düzeni şekillendirmekte ve toplumsal değerler için de bir tür zemin oluşturmaktadır (Hasanov, 2012: 92). Çünkü bireyler, din sayesinde çevrelerine özel ‘gözlük’lerle bakarak kavramsal bir görüş elde etme imkânına sahip olurlar (Mardin, 2012: 63). Bu anlamda İslamiyet bir tür sosyal kimlik aracıdır (Mardin, 2012: 77). Bireyin benimsediği bu kimlik, onun sosyal rollerine, düşünce, tutum ve davranışlarına yön vermektedir.

İmam-Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakültelerinin yanı sıra Diyanet İşleri Başkanlığı Türkiye’de dini hayatın biçimlenmesinde etkin bir şekilde rol almaktadır (Subaşı, 2002: 34). Özellikle ‘İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek’ amacıyla 03 Mart 1924 yılında, Başbakanlığa bağlı bir teşkilat yapısı ile kurulmuş olan Diyanet İşleri Başkanlığı (<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.633&MevzuatIliski=0&source>

XmlSearch=) toplumun dini konuda bilgilendirilmesi noktasında pek çok farklı alanda çalışmalar yapmaktadır. Başkanlık; Camiler, yetişkin ve 4-6 yaş grubu Kur'an Kursları, basılı yayınlar, Aile ve Dini Rehberlik Büroları, Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı Yüksek Öğrenim yurtları ve Hastanelerde verilen Manevi Rehberlik hizmetleri, hac-umre hizmetleri ve yayın yapmakta olduğu radyo ve televizyonları vasıtasıyla toplum bireylerini dini konularda bilgilendirmektedir. Geliştirilmiş olan bu geniş çaplı ağ sayesinde toplumun bütün kesimlerine ulaşılabilen, bütün bireylerin dini konulardaki her türlü ihtiyacına cevap vermektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 136. Maddesinde belirtildiği üzere 'laiklik ilkesi doğrultusunda bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinmiştir (https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf). Başkanlık, bu amaç doğrultusunda bütün çalışma plan ve programlarını yapmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, son yıllarda gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde yaşanan değer ve anlam boşluğuna çareler üretme gayesi ile değerler eğitimi noktasında çalışmalar yapılmasına önem vermiştir (DİB, 2015: 5) Başkanlık tarafından yürütülen yaygın din eğitimi kapsamında yer alan 4-6 yaş grubu Kur'an Kursları müfredatında dahi sevgi, merhamet, saygı, adalet, yardımlaşma, sabır, güvenilirlik, doğruluk, iyilik gibi değerlere yer verilmiştir (Bkz. DİB, 2015). Gerek 4-6 Yaş grubu basılı yayınları gerekse diğer yaygın eğitim vasıtaları ile Başkanlık, İslam Dinin temel kaynaklarını esas alarak normatif, güdüleyici, sosyal düzeni şekillendirici ve toplumsal değerler için zemin hazırlayıcı niteliklere sahip olan dini bilgiyi toplum bireylerine ulaştırmaktadır.

Bu birikim neticesinde Türkiye toplumunun sahip olduğu evrensellikle uyumlu bir İslam anlayışı ve dindarlık biçimine ilişkin kültür kodları ortaya çıkmıştır. Bu anlamda halkın dini mutluluk ve kurtuluş kaynağı olarak algılamasını sağlayacak değerlere yeniden yönelen, değişen sosyo-kültürel şartlara ayak uyduran bir yaklaşımla yapılacak çalışmalar büyük önem arz etmektedir (Yılmaz, 2002: 66). Çünkü günümüzde yeni formlar kazanan din ve toplum ilişkileri nedeniyle dinin toplumsal yapıyı düzenleyici, tahkim edici ve sıkıntuları giderici rolü de değişime uğramaktadır (Subaşı, 2014: 73).

İslam'ın Kur'an ve Sünnet ile bireylere önerdiği idealler bütünü yani değerler, olması gerekeni içerirken, sosyal gerçeklikte karşımıza farklı bir yapı çıkmaktadır. İslam'ın sunduğu dini değerler ile sosyal gerçeklik arasında mesafe bulunmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla bireylere ulaşan bilgiler ideallerden ibaret olup sosyal gerçeklikte bire bir karşılığı bulunmamaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı yapmış olduğu çalışmalarla İslam Dininin idealleri ile sosyal gerçeklik arasındaki mesafeyi azaltarak İslam Dininin sosyal gerçeklik içindeki yerini ve görünürlüğünü artırmaya ve daha kalıcı hale getirmeye çalışmaktadır. Toplum bireylerinin İslam Dini hakkında edindiği bilgiler ve bu bilgilerin pratiğe dönüşmesi, dini bilgi ile hayat arasındaki dinamik bağın kurulması durumunda (DİB, 2008: 10) İslam Dini sosyal gerçeklik içerisinde daha çok görünürlük kazanabilir.

Diyanet İşleri Başkanlığı, İslam dini hakkında yetersiz ve yanlış bilgilerin manevi ve ahlaki yozlaşma ile toplumsal ve siyasal gerilimlere sebep olduğu tespitinde bulunmuştur. Söz konusu problemlere çözüm üretmek amacıyla Başkanlık, İslam dini konusunda doğru bilgiye dayanan ortak bir anlam dünyası oluşturma çabası içerisinde olmuştur. (DİB, 2008: 9-11).

Din, sınımlan, birey için kuvvet kaynağı olan, toplumsal eylemin meşruluğunu tanımlayan koruyucu bir zırhtır ve 'Had'tır (Mardin, 2012: 75). Türkiye nüfusunun çoğunluğu Müslümandır ve Diyanet İşleri Başkanlığı gibi anayasa ile güvence altına alınmış bir kurum bulunmaktadır. Bireylerin dünya ve ahiret mutluluklarını tehdit eden bir unsur olarak karşımıza çıkan televizyon haberlerindeki şiddet ve cinsel içerikli yayınların muhtemel zararlarına karşı Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yapılan İslami bilgilendirme ve bilinçlendirme bir tampon sosyal mekanizma olarak işlev görebilir. Çünkü televizyon haberlerinin gerek içeriği gerekse bu içeriğin izleyiciye sunum biçimi İslam'ın temel kaynakları olan Kur'an-ı Kerim ve Sünnette önerilen birtakım değerlere aykırıdır. Birey tarafından bu değerlerin dikkate alınması halinde oluşacak olan ubudiyyete dair bilinç ve vicdan, birey için oto-kontrol aracı olabilir. Böylece televizyon haberlerinin barındırdığı tehditlere karşı bir tür tampon oluşturma imkânı elde edilebilir. İslam dinin emir ve yasaklarının güdüleyiciliği sayesinde oluşarak aktif bilinç, bireyi televizyon haberlerinin reyting tutkusunun aracı haline gelmekten koruyabilir. Şiddet ve müstehcenlik içeren haberler için tampon bir sosyal mekanizma işlevi görebilecek dini değerlerden bazıları:

8.1 İnsan Onuru ve Bireysel Haklar

Kur'an-ı Kerim'de "*Sadakaları açıktan verirseniz ne güzel! Eğer onları gizleyerek fakirlere verirseniz bu, sizin için daha iyidir ve sizin günahlarınızdan bir kısmını kapatır. Allah yaptıklarınızı duyar.*" (Bakara Suresi 2/271) İfadelerine yer verilmektedir. İslami değerler sisteminde Allah rızası için sadaka verilmesi istenildiği zaman bile bunun gizli bir şekilde yapılması tavsiye edilmektedir. İhtiyaç sahibi bireyin en küçük bir incinmeye dahi maruz kalmaması için bir tür tedbirdir bu. İslam kültüründe sadaka vermenin dahi gizli olarak yapılması tavsiye edilirken, şiddet haberlerine konu olan bireyin içerisinde bulunduğu durum daha dikkatli bir şekilde değerlendirilmelidir. Şiddet içerikli olayların haber bültenlerinde ele alınma biçimi nedeniyle, olaya konu olan bireyin bütün hakları ihlâl edilmekte, telafisi mümkün olmayan hasarlara, hak kayıplarına sebep olmaktadır.

Ayrıca "...Kişilerin hürriyeti, usulüne uygun bir hakim kararı olmadıkça sınırlanamaz ve ortadan kaldırılamaz: Kişileri, sadece zan ve şüphe üzerine değil, ancak kesin delile müsteniden tevkifi ve hapsedilmesi mümkündür. Çünkü suç işlediği ispat edilmemiş kimseler 'masumdur'. (Armağan, 2011: 98-99). Dolayısıyla kanun nezdinde henüz 'masum' olan birey haksızlık ve itibarsızlaştırma ile karşı kaşıya kalmaktadır.

8.2 Günahların Kapatılması

Bireyin suçlarının kapatılması bireyi hoşnut eder ve çok büyük bir ödüldür. Bireyin yapmış olduğu çirkin işlerin kapatılması, örtülmesi hem yüzüne vurulmaması hem de alenileştirilmemesi İslam'ın değerler sistemine göre büyük bir ödüldür: "*Ey inanlar, Allah'tan korkarsanız O size iyi ile kötüyü ayırt edici bir anlayış verir, kötülüklerinizi örter ve sizi bağışlar. Allah büyük lütf sahibidir.*" (Enfal Suresi 8/29).

İslam'ın bireylere önerdiği değerler sisteminde başkalarının ayıplarının örtülmesi de özellikle tavsiye edilmekte, bunun yapılması halinde bireyin kendi günahlarının kapatılması, örtülmesi vaat edilmektedir: "*Bir kul/kişi bir başka kişinin/kulu(n ayıbını) dünyada örterse, Allah da kıyamet günü onu(n ayıbını) örter.*" (DİB, 2013 (3): 481). Başkalarının çirkinliklerinin kapatılması İslami olarak değer taşımaktadır ve karşılığı da yine çirkinliklerin kapatılmasıdır. Televizyon haberlerinde apar topar koşturma sırasında habere konu olan çirkin olayın zanlısı olan bireyin yüzünü kapatmaya çalışan tavırlarla kameralardan uzaklaşmaya çalışması, İslam'ın ihtiva ettiği bu değere olan ihtiyacı ifade etmektedir. Oysa televizyon haberlerinde, habere konu olan bireylerin kapatılmasını, alenileştirilmemesini isteyeceği suçlar, haberler magazinleştirilerek kitleler ekran başına çekilmektedir.

"...*Birbirinizin gizli şeylerini araştırmayın; biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemeyi sever mi? O halde, Allah'tan korkun, şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul eden, çok esirgeyendir.* (Hucurat Suresi 49/12) şeklindeki ayette geçen 'gizli hallerin araştırılması' ifadesi 'Tecessüs' kavramı ile ifade edilmektedir. Bunun anlamı 'bir kimsenin başkasında bulunan ve kendisinin bilmediği hususları merak etmek ve öğrenmek için harekete geçmesidir'. Halbuki yukarıdaki ayette gizli kalması gereken, ayıplı, mahrem dairesinde olan ve korunan durumları merak edip öğrenmeye çalışmak da yasaklanmaktadır. (Armağan, 2011: 105). Televizyon haberlerinde kitleleri sürükleyen de bu meraktır.

İslami değerler sisteminde bireyin işlediği çirkinliklerin alenileştirilmemesi, suçlunun pişmanlık duymasını, vicdanında yapacağı yargılamayı kolaylaştırarak affedileceğine dair ümidin var olması esastır: "*Ve ben, tövbe eden, inanan, yararlı iş yapan, sonra da yola gelen kimseye karşı çok bağışlayıcıyım.*" (Taha Suresi 20/82). Bu anlamda bireyin, topluma yeniden kazandırılması kolaylaşabilir. Çünkü İslamî değerler sisteminde bireyin Rabb'ine yönelerek kendini affettirebileğine, her şeye yeniden başlayarak hayatına devam edebileceğine dair ümit hep canlı ve diri tutulmaktadır: "*İnanıp iyi işler yapanların, mutlaka kötülüklerini örteceğiz ve onları, yaptıklarının en güzeliyle mükafatlandıracağız.*" (Ankebut Suresi 29/7) ; "*(Böyle olur) ki Allah onların, yaptıklarının en kötülerini onlardan örtsün ve onları, yaptıklarının en güzeliyle mükafatlandırсын.*" (Zümer Suresi 39/35) ; "*Ey inananlar, Allah'a yürekten tevbe edin. Umulur ki Rabb'iniz sizin kötülüklerinizi örter. Allah'ın, peygamberi ve onunla beraber inanmış olanları utandırmayacağı günde, sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar...*" (Tahrim Suresi 66/8). Mesleklerinin bir gereği olarak bireylerin özel hayatlarını ve sırlarını öğrenen avukat, banka memuru, doktor gibi mesleklere sahip olanlar dahi bu sırları ifşa etmemekle görevlidirler. (Armağan, 2011: 122).

Kur'an-ı Kerim'de yer alan "*Kullarının günahlarını haber alıcı olarak Allah yeter.*" (İsra Suresi 17/17) İfadesinde hem bireyin çirkin işlerinin alenileştirilmemesi istenmekte, hem de işlenen suçun karşılığının Allah tarafından verileceği vurgulanmaktadır. Yine Kur'an-ı Kerim'de Hz. Yusuf ve dönemin emirinin eşi arasında geçen olayda dönemin emiri, Hz. Yusuf'tan söz konusu olayı kimseye söylememesini istemektedir:

“Yusuf, sen bundan vazgeç (bunu kimseye söyleme), (ey kadın), sen de günahının bağışlanmasını dile! Çünkü sen günahkârlardan oldun!” (Yusuf Suresi 12/29) Bu örnekte de sosyal ve dini değerler bakımından bireylerin yaptıkları çirkinliklerin kapatılmasına ve ortaya çıkan bireysel ve sosyal problemin Allah’tan bağışlanma dileğiyle çözülmesine vurgu yapılmaktadır. Bireyler, hem suçu gizlemeye hem de Allah’tan af dilemeye yöneltilerek söz konusu suç nedeniyle ortaya çıkması muhtemel bireysel ve toplumsal zararların en aza indirilmesi amaçlanmaktadır. Bu noktadan şiddet içerikli haberlere baktığımız zaman bireylerin zanlı olarak lanse edildiği olaylarda reyting adına hem suç alenileştirilmekte hem olaya konu olan bireylerin hakları ihlal edilmekte hem de onurları toplum nezdinde hasar görmektedir.

İslami öğretilerde insan haklarına saygı göstermek, bireyin canının, malının, namusunun, şeref ve haysiyetinin, makam ve mevkiinin, şan ve şöhretinin, itibarının korunması esastır, bunlara zarar verilemez. Bireyin maruz kalacağı her türlü incitme ve gönül kırıcılığı dahil ‘kul hakkı’ söylemi kapsamındadır. (DİB, 2008: 336).

8.3 Özel Hayatın Gizliliği ve Tecessüs

İslam’ın önerdiği değerler sisteminde bireyin özel mekânı olan evlere girmenin kuralları ve sınırları detaylı bir şekilde netleştirilmiştir: “Ey inananlar, kendi evlerinizden başka evlere, izin alıp halkına selam vermeden girmeyin. Herhalde bunun sizin için daha iyi olduğunu düşünüp anlarsınız.” “Eğer orada kimseyi bulmazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Ve eğer size ‘dönün’ denirse, dönün. Bu, sizin için daha temizdir. Allah yaptıklarınızı bilendir.” “Oturulmayan ve içinde eşyanız bulunan evlere (izinsiz) girmenizden dolayı size bir günah yoktur. Allah, açığa vurduğunuzun da gizlediğinizi de bilir.” (Nur Suresi 24/27-29). İslam’ın sunduğu bu kurallar bütünü ile televizyon haberlerinde izleyicinin ilgi ve merakını cezbetmek adına habere konu olan bireylerin evlerinin en mahrem köşelerinin, en mahrem biçimleri ile kamuya açılması İslami değerler sistemiyle örtüşmemektedir. Haber bültenlerinde çoğu zaman şiddet içerikli olaya konu olan bireylerin, habere ilişkin görüntülerinde elleriyle ya da herhangi bir şeyle yüzlerini kapatmaya çalıştıkları, yüzlerini gizlemek amacıyla başlarını önlerine eğdikleri görülmektedir. Haber bültenlerinde sunulan bu görüntüleri hem yayınlayan hem de bu görüntülere şahit olan bireyler İslami değerler sistemine göre suç işlemektedir: “Hiç kimsenin izinsiz olarak bir başkasının evinin içine bakması helâl değildir. Eğer bakarsa (eve) girmiş demektir.” (DİB, 2013 (4): 85). Bireyin ev gibi mahrem alanlarının hiçbir sansür uygulanmadan kamuoyu ile paylaşılması olaya konu olan bireylerin rencide olarak örselenmesinde farklı bir boyutu ifade etmektedir.

Haber bültenlerinde sunulan haberler, izleyiciler açısından zanna dayalı bilgidir. İzleyici, söz konusu olaylar hakkında kesin bilgi sahibi değildir. Bunlar haber ajanslarınca derlenmiş ve öykülenmiş verilerdir. İslami öğretilerde kötü zandan uzak durulması tavsiye edilmektedir. Zanna konu olan bilgilerin dikkatle dinlenilmesi ve takip edilmesi, insanların gizli hallerini bilmeye dair merak ve ilginin göstergesidir. Bu merak ve ilgi İslami değerler sisteminde yasaklanan bir durumdur: “Zandan sakının. Çünkü zan, yalanın ta kendisidir. Birbirinizin konuştuğuna kulak kabartmayın, birbirinizin özel hallerini araştırmayın...” (DİB, 2013 (3): 469). “Ey inananlar, zandan çok sakının. Zira zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin gizli şeylerini araştırmayın; biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemeyi sever mi? O halde, Allah’tan korkun, şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul eden, çok esirgeyendir.” (Hucurat Suresi 49/12). İslami değerler sistemine göre televizyon izleyicisi şiddet içerikli haberleri izlerken zandan ibaret bilgilerle karşı karşıyadır. İzleyicinin olay hakkında edindiği bilgi televizyon yapımcıları tarafından yapılan öykülemeyle ibarettir. Bu öyküleme bireyin hem gözüne hem kulağına hem de kalbine hitap eder. İslami değerler, deneyimlediği bu süreçte bireye sorumluluk yükler: “Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi o(yaptığı)ndan sorumludur.” (İsra Suresi 17/36).

İzleyicinin haberin doğruluğuna dair herhangi bir bilgisi olmadığı halde habere konu olan bireyler hakkında kendi aralarında olumsuz konuşmalar yapmaları muhtemeldir. İslami öğretilerde bunun karşılığı ‘gıybet’ tir ve bir kimse hakkında kendisinin bulunmadığı bir ortamda hoşlanmadığı şeyleri konuşmak anlamına gelir. Kur’an-ı Kerim’de ‘gıybet’, ölmüş kardeşinin etini yemeye benzetilerek yasaklanmaktadır. (Hucurat Suresi 49/12).

Haber bültenlerinde şiddet içerikli haberlerde izleyicinin merak ve ilgisini çekme adına yapılan, izleyicinin de güzel vakit geçirme adına yaptığı şeyin İslami değerler sistemindeki karşılığı ‘tecessüs’ tür. Bu, bir kimsenin özel durumunu merak ederek onun bilgi ve rızası olmadan araştırmayı ifade eden bir ahlak terimidir. “Gözetlemek, bir haberi araştırmak, iyice öğrenmek” anlamına gelir (Çağrı, 2011: 246-247) ve yasaklanmaktadır: “Ey diliyle iman edip, kalbine iman girmemiş olan kimseler! Müslümanların gıybetini yapmayın ve onların gizli hallerini araştırmayın. Çünkü her kim onların gizli hallerini araştırırsa Allah da

onun gizli halini araştırır. Allah kimin gizli halini araştırırsa onu (gizlice yaptıklarını ortaya çıkararak) evinde bile rezil eder.” (DİB, 2013 (3): 429).

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

Televizyon haberlerinin kâr endişesi ile magazinleştirilebileceğinin keşfinden ve bu keşfin gerçekten işe yaradığının anlaşılmasından sonra haber bültenlerinin karakteri çok değişmiştir. Artık haber bültenleri, haberdar olma değil, güzel vakit geçirmenin, eğlenmenin, adrenalın tutkusunun, öykülenen vahşet ve dehşete tanık olurken zevk alabilmenin karşılığı olmuştur.

Televizyon haber bülteni izleyicisi, ‘reyting kaygısı’ ile öykülenen haberlerde “müstehcenlik” ile “şiddet” arasında sıkışmış durumdadır. Ancak ekranlarda yaratılan dünyanın çepçevre kuşatıcılığı ve bireyi ‘afyon’ gibi uyuşturan ve kendisine bağımlı kılan baş döndürücü uygulamaları nedeniyle izleyici, anne karnındaki cenin misali halinden memnun ve olup bitenden habersiz bir şekilde, kitleler halinde sürüklenmektedir. Evlerin en işlek odalarında yaşanan bu sürüklenme en büyüğünden en küçüğüne kadar bütün aile bireylerini önüne katarak farklı yerlerinden yaralamaktadır. Sadece aile bireyleri değil, habere konu olan bireyler de aynı sürüklenme ve hasarla karşı karşıya kalmaktadır.

Toplum bireylerini söz konusu zararlardan korumak amacıyla pek çok tedbir ve öneri ortaya konulmuştur. Ancak istenilen hedeflere ulaşılamamıştır. Bu nedenle öncelikle ebeveynler ve toplum bireyleri televizyon haberlerinin bireyler özellikle çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri hakkında bilgilendirilmeli ve bilinçlendirilmelidir. Ülkemizde eğitim düzeyi ve refah düzeyinin istenilen seviyede olmaması, anne-babaların bu sorumluluğu yerine getirip getiremeyecekleri konusunda tereddütler oluşturmaktadır. Ancak buna rağmen televizyon haberlerindeki şiddet ve müstehcenlik konusunda eğitimciler, bilgilendirici ve bilinçlendirici bir tutum sergilemeli, sorumluluklarının bilincinde olmalıdırlar. Söz konusu eğitimler kapsamında ‘medya okuryazarlığı’ konusunda detaylı bir bilgilendirme yapılmalıdır.

Ebeveynlerin, toplumsal değerleri benimseme ve bunlara uygun davranış sergilemeleri, çocuklarına örnek olmaları gelecek kuşaklarda bu değerler sisteminin oluşması ve gelişmesine çok büyük katkı sağlayacaktır. Çünkü çocuklar için sosyalleşme sürecinin ilk yıllarında rol-model olan en etkili unsur anne-babalardır. Bu nedenle televizyonlar, hanelerin merkezi bir noktası yerine daha âtıl bölümlere konulabilir. Böylece televizyon, aile bireyleri ve hane içindeki diğer bireylerin ana gündemi olmaktan çıkabilir ve ailenin haberlerdeki şiddet ve müstehcenlik içeriklerine karşı en savunmasız bireyleri olan çocuklar da muhtemel tehlikelerden korunabilir.

Hem diğer televizyon yayınları hem de haber bültenleri yetkili mercilerce sıkı bir şekilde denetlenmeli ve ihlaller karşısında caydırıcı cezalar verilmelidir.

Şiddet ve müstehcenlik içeren televizyon haberlerinin başlangıcında da diğer yayınlarda olduğu gibi ‘akıllı simgeler’ kullanılmalıdır. Böylece haber bültenlerinde izleyicilerin şiddet ve müstehcenlik içeren öykülerle beklenmedik bir şekilde karşılaşmaları engellenmelidir.

Kültürün temel yapı taşlarından biri olan din ve önerdiği dini değerler, şiddet ve müstehcenlik içeren haber bültenlerinin olumsuz etkilerinden bireyleri koruma amaçlı tedbirlere önemli katkılar saylayabilir, bir tampon sosyal mekanizma işlevi görebilir. Özellikle Türkiye’de Diyanet İşleri Başkanlığı’nın temsil ettiği İslami gelenek gerek ulaştığı kitlelerin genişliği gerekse devlet yapısına bağlı işleyişi ile sahip olduğu nüfuz açısından toplum bireyleri için dikkate değer bir potansiyele sahiptir. 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen ‘Darbe Girişimi’ ve sonrasında devam eden süreç Diyanet İşleri Başkanlığı’nın bu potansiyelini daha da güçlendirmiştir. Televizyon haberlerine konu olan şiddet ve müstehcenlik içeren olayların öykülenmesinde iffet, mal ve can güvenliği, bireysel haklar gibi İslami değerler aşındırılmaktadır. Tecessüs, gıybet, başkasının ayıplarını ifşa etme, suizan, bireyin mahremiyetlerine saygı ve bunları muhafaza etme gibi İslam’ın önerdiği yasaklar ihlal edilmektedir. Bir taraftan söz konusu ihlaller meşrulaştırılırken diğer taraftan eğlence dünyasının ve reyting artırmanın bir parçası haline getirilmektedir.

Toplumun doğru dini bilgiye ulaşması noktasında kilit noktayı teşkil eden Diyanet, RTÜK’ün yaptığı gibi televizyon haberlerindeki şiddet ve müstehcenlik içeren unsurların dini değerler üzerindeki olumsuz etkilerini vurgulayan çeşitli araştırmalar, kampanyalar ve projeler düzenleyebilir. Gerek bu çalışmaların ses getirmesi gerekse bireylerde oluşturduğu bilinç, televizyon kanallarının yayın politikalarında dikkate değer değişiklikleri sağlayabilir. Arzı oluşturan taleplerin değişmesi halinde televizyonların yayın politikaları ve haberlerde yer verilen şiddet ve müstehcenliğin düzeyi ve çeşitliliğinde dönüşümler yaşanabilir. Türkiye’de, dini içerikli yayınlar yapan özel televizyonların ortaya çıkması da taleplerin varlığı bağlamında

değerlendirilmelidir. Toplumsal beklenti ve taleplerin olması ve ‘yüksek sesle’ dile getirilmesi halinde televizyon haberlerinin yayın politikaları değiştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Adorno, Tudor W. “Kültür Endüstrisini Yeniden Düşünmek”, Kitle İletişim Kuramları. (Der. Erol MUTLU), Ankara: Ütopya Yayınevi, 2005. 240-249.
- Armağan, Servet. İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 7. Bs., 2011.
- Aziz, Aysel. Toplumsallaşma ve Kitlesele İletişim. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları, 1982.
- Bourdieu, Pierre. Outline of a Theory of Practice. (trans.) Richard Nice, Cambridge University Press, 1990.
- Ergül, Hakan. Televizyonda Haberin Magazınlaşması, İletişim Yay., İstanbul, 2000.
- Gerbner, George. “Kitle İletişim Araçları ve İletişim Kuramları”, Kitle İletişim Kuramları. (Der. Erol MUTLU), Ankara: Ütopya Yayınevi, 2005. 75-100.
- Günay, Ünver. Din Sosyolojisi. İstanbul: İnsan Yayınları, 3. Bs., 2000.
- Hallin, Daniel C. “Eleştirel Kuram Perspektifinden Amerikan Haber Medyası”, Kitle İletişim Kuramları. (Der. Erol MUTLU), Ankara: Ütopya Yayınevi, 2005. S. 291-319.
- Hogg, Michael A., Ve Graham M. Vaughan, Sosyal Psikoloji. Çev. İbrahim Yıldız-Aydın Gelmez, Ankara: Ütopya Yayınevi, 2. Bs., 2014.
- Kellner, Douglas. “Kültür Endüstrileri”, Kitle İletişim Kuramları. (Der. Erol MUTLU), Ankara: Ütopya Yayınevi, 2005. 233-239.
- Kümbetoğlu, Belkis. Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2008, 2. Bs.
- Lewis, Justin. “İzlerkitle”, Kitle İletişim Kuramları. (Der. Erol MUTLU), Ankara: Ütopya Yayınevi, 2005. 344-358.
- Maigret, Eric. Medya ve İletişim Sosyolojisi. (Çev. Halime YÜCEL), İstanbul: İletişim Yay., 2012.
- Mardin, Şerif. Din ve İdeoloji, İstanbul: İletişim Yay., 12. Bs., 2012.
- Neuman, W. Lawrence. Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I, (Çev. Sedef Özge), Ankara: Yayınodası Yayıncılık, 2016, 8. Bs.
- Newman, David M. Sosyoloji: Günlük Yaşamın Mimarisini Keşfetmek. (Çev. Ali ARSLAN), Ankara: Nobel Yayınları, 3. Basım, 2013.
- Postman, Neil, ve Steve Powers, Televizyon Haberlerini İzlemek. Çev. Aslı TUNÇ, İstanbul: Kavram Yayınları, 1992.
- Poyraz, Bedriye. Haber ve Haber Programlarında İdeoloji ve Gerçeklik. Ankara: Ütopya Yayınevi, 2002.
- Schiller, Herbert. Zihin Yönlendirenler. (çev. Cevdet CERİT), İstanbul: Pınar Yay., 1993.
- Sözen, Edibe. Medyada Şiddete Duyarlılık Paneli. Ankara: Radyo Televizyon Üst Kurulu Yayınları, 2005.
- Stevenson, Nick. Medya Kültürleri: Sosyal Teori ve Kitle İletişimi. (Çev. Göze ORHON ve Barış Engin AKSOY), Ankara: Ütopya Yayınevi, 2008.
- Subaşı, Necdet. Din Sosyolojisine Giriş. İstanbul: DEM Yayınları, 2014.
- Subaşı, Necdet. ‘Türk(iye) Dindarlığı: Yeni Tipolojiler’, İslamiyat Dergisi, C. 5, 4 (2002).
- Şallı, Ayşe. “Geleneğin Yeniden Üretiminde Dinin Rolü: Ünalın Mahallesi Örneği”. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora tezi), İstanbul: 2014.
- Şirin, Mustafa Ruhi. “Televizyon, Şiddet İçerikli Haber Öyküleri ve Çocuk”, Radyo ve Televizyonlarda Şiddet ve İntihar Haberlerinin Sunumunun Toplum Üzerindeki Etkileri Sempozyum. Ankara: Radyo ve Televizyon Üst Kurumu Yayınları, 2002.

- Taylan, Hasan H. Televizyonla Yetişmek: Televizyon Şiddetinin Etkileri Üzerine Bir Araştırma. Konya: Çizgi Kitabevi, 2011.
- Tezcan, Mahmut. Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık, Genişletilmiş 16. Baskı, 2016.
- Tudor, Andrew. “Kültür, Kitle İletişimi ve Toplumsal Etken”, Kitle İletişim Kuramları. (Der. Erol MUTLU), Ankara: Ütopya Yayınevi, 2005. 395-427.
- Yılmaz, Hüseyin. ‘Türk Müslümanlığı, Dindarlık ve Modernlik’, İslamiyat Dergisi. C. 5, 4 (2002).
- Zipes, Jack. “Frankfurt Okulu ve Kültür Eleştirisi”, Kitle İletişim Kuramları. (Der. Erol MUTLU), Ankara: Ütopya Yayınevi, 2005. 227-232.
- Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin izleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Özel Çalışma Grubu Sonuç Raporu, Ankara: Radyo Televizyon Üst Kurulu Yayınları, 2006.
- TRT’den Bir Panel, Ekranın Tehlikeli Yüzü: Şiddet ve Cinsellik, Ankara: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, 2000.
- Yener, Yücel. TRT’den Bir Panel, Ekranın Tehlikeli Yüzü: Şiddet ve Cinsellik. Ankara: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, 2000.
- İslam’a Giriş: Temel Esaslar, Ed. Süleyman Uludağ, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları., 2008.
- Kur’an Kursları Öğretici Kitabı 1(4-6 Yaş Grubu), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Çocuk Kitapları, 2015.
- Kur’an Kursları Etkinlik Kitabı 1 (4-6 Yaş Grubu), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2015.

İnternet Kaynakları

- Hasanov, Behram. “Clifford Geertz’e Göre Kültürel Bir Sistem Olarak Din”, Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 2014, s.79-96. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/beuifd/article/view/5000087086/0> Web. 26.05.2017
- Geertz, Clifford. “Religion as cultural System”, The İnterperetation of Cultures: Selected Essays, https://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic152604.files/Week_4/Geertz_Religion_as_a_Cultural_System.pdf Web. 26.05.2017.
- “Tecessüs”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Online, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2011. (<http://www.diyantislamansiklopedisi.com/tecessus/>), Web. 05.05.2017.
- Hadislerle İslam 3: Hadislerin Hadislerle Yorumu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2013, C. 3. (<http://hadislerleislam.diyant.gov.tr/> Web. 05.05.2017.
- <http://www.cnnturk.com/turkiye/adanada-pttyi-soyanlar-boyle-yakalandi?page=1> Web. 15.05.2017.
- <http://www.hurriyet.com.tr/yengem-cok-guzel-geldi-bana-deyip-agabeyini-oldurmus-40099572> Web. 13 Mayıs 2017.
- <http://www.hurriyet.com.tr/gazeteden-gorup-soyguna-kalkistilar-40294550> web. 15.05.2017.
- <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/pazar/kahraman/2013/03/24/siddet-pornografisi> Web. 04.05.2017.
- <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yasam/367907.aspx> Web. 13.05.2017.
- <http://www.yenisafak.com/gundem/sinifinortasindacinayet-2653618> Web. 13.05.2017.
- <https://www.youtube.com/watch?v=03XWyl7YtuM> Web. 11.12.2017.